

DE LA MONUMENTALISM ANTIC LA

Nu e pentru prima oară că ambițiosul regizor Ion Cibotaru apare pe scena Naționalului din Bălți cu experimente regizorale. Nu știu, de fapt, dacă e nimerit să le calificăm experimente, de vreme ce spectacolele sale, în marea lor majoritate, au viață lungă. Or, în arta scenică, experimentul are de cele mai multe ori destinul efemerului.

După **Domnișoara Julie** de August Strindberg, montată cu deosebit rafinament și primitivă cu multă căldură și de spectatori de la Teatrul „E. Ionesco” din Chișinău, I. Cibotaru s-a decis la un act, pot zice, temerar, valorificând un material dramatic ce înveșnicește figura legendară a regelui trac Dromichaites – piesa **Muntele** de D. R. Popescu. El își încadrează eroul în epoca celui îndepărtat strămoș al nostru care se încumetă să ne dea lecții de înțelepciune

și cumpătare, iar unor spectatori ghimpoși de talia mea să le inoculeze și o doză, cam greu suportabilă, de umilință și resemnare în fața aceluia ce vine cu sabia scoasă și cu carul de jaf peste casa și zestrea de lacrimi a părinților.

În **Muntele** Ion Cibotaru are predilecție pentru monumentalism, ajutat în bună parte și de pictorul-scenograf Victor Palii, cu decoru-i simbolic, realizat în alb, sugestivitatea elementelor sale mizând mult pe succesiunea și diversitatea de lumini.

Însăilez aceste modeste exegeze de ordin general, amintindu-mi cum, după premiera spectacolului, în cadrul discuțiilor, autorul a recunoscut cu franchețe că a rămas, dacă nu încântat, apoi cel puțin mulțumit de felul cum regizorul bălțean i-a mai forfecat textul pe ici pe colo, eliminând taman ce era

oportun... Rămăsesem și eu uimit cum I. Cibotaru a putut să selecteze din voluminoasele discursuri și monologuri – admitem că nu lipsite de substanță dramatică, dar uneori peste seamă umflate de verbozitate –, cum a putut să aleagă cu răbdare și discernământ atâta text, păstrând replicile încărcate de fior și spirit.

La 1 decembrie, cea de-a 37-a stagiune a Naționalului bălțean s-a deschis cu **Desfacerea gunoaielor** de Marin Sorescu. Acest spectacol în premieră absolută s-a jucat cu toate cele 484 de locuri din sală libere. Cei 150 de spectatori s-au aflat pe scenă, în nemijlocita vecinătate a actorilor și a spațiului care a constituit câmpul lor de joc și dăruire artistică. În acest cerc bizar urma să încapă „strada semicercului nou și strada semicercului vechi” care neapărat trebuiau să ducă într-o piață unde cei optsprezece actori se găsesc într-o permanentă alertă în așteptarea mașinii negre ce ridică și desface gunoaiile.

Consemnăm de la bun început că bogăția, în special cea subtextuală, a acestei pânze dramatice e incomensurabilă și pare a fi de tot înapță a încăpea, într-o succesiune cât de cât logică, în tiparele unei mizanscene. Numai unui regizor ca I. Cibotaru i-ar fi putut veni năstrușnica idee să aducă această piesă pe o scenă de teatru, și încă una de provincie. Acum, avem prilejul să confruntăm textul dramatic cu rodul muncii actricești și să ne întrebăm de ce I. Cibotaru n-a adus în scenă gunoaiile acelea atât de așteptate (ele aproape că au lipsit). Aducându-le, ar fi sporit șansele de a înviora acțiunea scenică. Și dacă n-a făcut-o, de ce n-a schimbat măcar denumirea spectacolului?

Există în piesa lui M. Sorescu două forțe contrastante care punctează un conflict, iar el, la rândul-i, ar fi o sursă sigură pentru sporirea dinamismului spectacolului. Regizorul nu merge pe căi tradiționale care, de obicei, sunt și cele mai lesnicioase. Realizatorul spectacolului – și asta i-o dictează și ideea pe care intenționează s-o promoveze – a făcut să prevaleze prezența unei mase depersonalizate, lăsând aproape în umbră „vârful” ce apasă. Acesta din urmă, ce-și află întruchiparea în Țața Cața (actrița Eufrosina Dobândă-Volontir) și, parțial, în Copil (Victor Drumî), aproape că nu-l interesează în mod serios pe regizor. Prezența lor în spectacol pare numai a ne aminti că aceste forțe dictatoriale, inofensive prin ridiculul și obtuzitatea mijloacelor de

Constantin Stavrat (Perpelea) și Andrei Moraru (Pensionarul) în Adunarea gunoaielor de Marin Sorescu, Teatrul Național din Bălți.

AȘTEPTAREA GUNOIERILOR TARDIVI

presiune, nu sunt capabile a dezumaniza un întreg popor. Tragedia acestei lugubre decăderi morale a maselor l. Cibotaru o vede în altceva – și aici a lucrat original și inovator optica regizorală. Se înșeală amarnic acei spectatori care ies de la **Desfacerea gunoaielor** cu naiva convingere că pricina alunecării personajelor lui M. Sorescu în genunea umilinței și neputinței este aparatul despotice ce apasă implacabil de sus. Tragedia acestei fatale alunecări, ce pare a fi ireversibilă, se ascunde în NOI. Aceasta e, după mine, ideea esențială a spectacolului și regizorul a reușit n-o reliefeze cu deosebit rafinament, respectând la maximum măsura.

Acțiunea e amplasată pe un petec limitat de pământ, în preajma unei enorme lăzi de gunoi. Și în primul, și în al doilea act spațiul rămâne același, modificându-și doar forma. Semicercul vechi șiemicercul nou de unde se încarcă și se descarcă gunoaiile „prețioase” nu se deosebesc prin nimic, precum sunt îngrozitor de asemănătoare destinele celor condamnați la o existență sterilă și absurdă, lipsită de orice simț al demnității. Acești ratați ai destinului se deosebesc între ei numai și numai în aparență. Chiar și Țața Cața, reprezentant al aparatului administrativ, jalnic instrument al represiei, e atât de asemănătoare prin mentalitate cu așteptătorii mașinii de gunoaiie, că la un moment te întreb: n-o ia cumva razna regizorul? Desigur, dispozițiile Țaței Cața, puerile și inepte, ne amintesc de o realitate nu prea îndepărtată când „bunul simț a fost aruncat la lada cu gunoi” (Femeia cu copilul în brațe – Ana Jitaru).

Prin fața noastră se perindă scenă după scenă și nu ne putem dumiri ce pune în mai mare măsură stăpânire pe simțurile noastre – senzația absurdului ori cea a realului? Femeia cu basma verde își cere iertare în genunchi pentru că n-a știut că la gunoi nu merg ciolane pe varză. Evdochia (Emilia Lupan), care a îmbătrânit stând la rând, îi califică pe cei „care putrezesc la cozi... alienați mintal”. Stupide, absurde sunt dialogurile dintre tip (Victor Odagiu) și Potolea (Mihai Volontir), ca și visele acestuia din urmă, „se face că mă lua mama dracului” –, vis-obsesie bizară care, în excelenta interpretare a marelui actor, va căpăta contururile grotești ale unei îndulcite teze de doctorat: „Despre coșmaruri și mama dracului”.

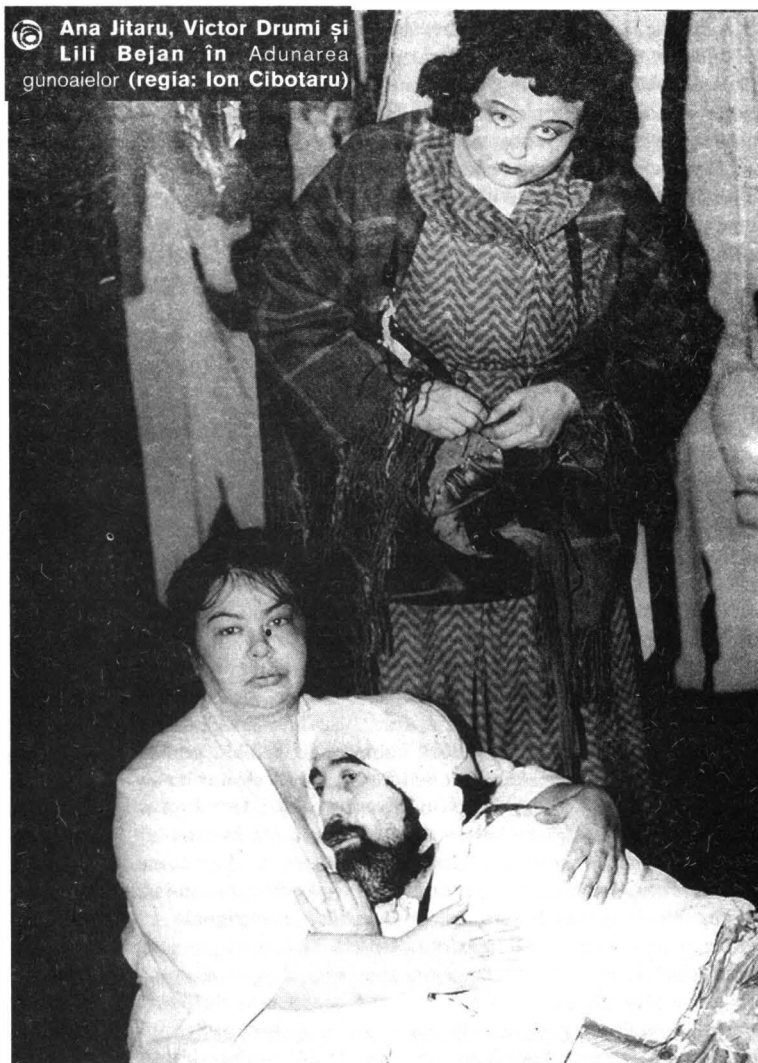
Și iarăși revenim la ideea principală a spectacolului care, după câte știu, nu a prea fost ilustrată pe scena teatrelor noastre basarabene. Revenim și ne întrebăm: cum de s-a întâmplat că noi, românii, ne-am pomenit a fi jertfele poate cele mai triste ale regimului comunist? Și poate că nu de acest regim e vorba, cu toate că sclipitoarele și sinistrele aluzii din textul lui M. Sorescu lovesc în el anume. Dar Ion Cibotaru lărgeste în mod considerabil amplitudinea semantică a ideii spectacolului. Prin structura mizanscenei, prin accente și pauze surprinzător de profunde, inefabile: în toate timpurile, jertfele au purtat o vină pentru răul din această lume.

Montarea nu e lipsită, desigur, de unele deficiențe, ori poate, mai degrabă, de niște inadvertențe legate de ținuta

actoricească și de unele soluții regizorale. Bunăoară, multe dintre replicile spirituale ale dramaturgului sunt rostite în surdină, oprindu-se în nas. În unele momente se insistă enervant și inutil: de pildă, momentele cu numărul și căutarea unei cifre magice nu ne spun nimic.

Un cuvânt aparte s-ar cere despre scenografia realizată de Petru Bălan, ingenioasă și sobră, dar care e minimum exploatată în spectacol. Curios și regretabil. Nu se poate afirma același lucru despre muzica lui Grigore Toporeț, care se încadrează organic în canavaua acestei reprezentații și pe care regizorul a știut s-o amplaseze și s-o dozeze, cu efecte fericite.

■ GHEORGHE CALAMANCIUC

© Ana Jitaru, Victor Drumi și Lili Bejan în *Adunarea gunoaielor* (regia: Ion Cibotaru)